

Carmen

Vi skal se et utdrag fra operaen Carmen. Teksten er på nordnorsk og det skal vare i en time. Nøyaktig hvordan Arktisk filharmonik har bestemt seg for å kutte i handlingen, vet ikke vi i DKS, men man kan regne med at de fleste ariene og historien ovenfor får bli med.

Handlingen foregår i militærstyrte Sevilla i Spania på 1820-tallet og skildrer hvordan sigøynerkvinnen Carmen forfører menn ved sin skjønnhet og utfordrende væremåte. Korporalen Don José og tyrefekteren Escamillo faller begge for henne og sjalusien eksploderer mellom dem, noe som får skjebnesvangre konsekvenser for Carmen. Kjærlighet, sjalusi og død var intet nytt i operaens verden, men disse temaene hadde fram til nå utspilt seg i de høyere samfunnsklassene og ikke blant de lavere klassene med et persongalleri som arbeidere, personer i de lavere militære lag, smuglere, småtyver og gatepiker.

Karakterer: Don José – korporalen, Carmen – sigøynerkvinnen, Escamillo – tyrefekteren, Michaela – kvinnen i Pamplona som Don José elsker

Forslag til undervisningsopplegg, før eller etter forestillingen:

- Lytte til ouverturen. Har noen hørt denne musikken før? Hva er en ouverture? Det er vanlig at operaer starter med at orkesteret spiller utdrag i fra de viktigste ariene, kor-stykkene og instrumentaldelene. <https://www.youtube.com/watch?v=pmuFOuh3QHs>
- Vi blir kjent med Carmen mens hun jobber på sigarett-fabrikken i Sevilla. Når jentene som arbeider på fabrikken har pause, flokker mannfolkene seg rundt dem. Carmen synger en arie der teksten handler om at hennes kjærlighet er et sigøynerbarn, den følger ingen lover og hun tar den hun vil ha. Spille av Habanera: <https://www.youtube.com/watch?v=K2snTkaD64U>
- Det spanske (og nordnorske) temperamentet kan være stort. Carmen sin store personlighet skaper irritasjon og sjalusi. Dette ender opp med slåsskamp mellom Carmen og en dame som heter Manuela. Zuniga, kapteinen, setter Don José på saken med å ordne opp. Carmen blir satt i arrest i mens Don José ordner med papirer for fengsling. Han er veldig opptatt av å vise for sjefen sin at han er god på å gjøre jobben sin. Men Carmen er vant til å få det som hun vil, og hun vil ikke i fengsel. Derfor bestemmer hun seg for å forføre Don José. Hun synger arien «seguedille.» Spille av Seguidille. <https://www.youtube.com/watch?v=Pd4OdtK13IA> (sangen begynner på 2:32)
- Don José havner i fengsel og blir degradert for å slippe Carmen fri. I mellomtiden legger Carmen merke til tyrefekteren (toreadoren) Escamillo. Tyrefekterne var like berømte som popstjerner i dag. Spille Toreador: <https://www.youtube.com/watch?v=RNPjH01PtZ4> (musikken starter på 0:32) Denne sangen beskriver en tyrefekte-kamp.
- Don José blir sluppet fri i fra fengsel. De møtes på vertshuset til Lillas Pastia. Don José må jobbe for å overbevise Carmen om at han fortsatt elsker henne. Til slutt er det Carmen som overbeviser Don José om å ikke dra tilbake til militæret. Han blir en kriminell for hennes skyld. Spille av Halte La: <https://www.youtube.com/watch?v=9qZZ85VjWyM>
- Carmen vil at Don José skal bli med henne opp til fjellene i nærheten av Gibraltar, sammen med en smuglerbande. De skal føre smuglegods gjennom et hull i muren som omkranser Spania, fra Gibraltar. Men først må Carmen overbevise smuglerbanden bestående av Dan Caïro, Remendado, Mercedes og Frasquita: <https://www.youtube.com/watch?v=Z7WHFbGnrfM> (sangen begynner på 1:24)
- Damene spår i kort underveis på reisen det er ikke bare gode forvarsler: <https://www.youtube.com/watch?v=9eMexoN8kZQ>

- Carmen tenker mer og mer på Escamillo. Hun er lei av Don José og vil forlate ham til fordel for tyrefekteren. Det liker Don José dårlig. Han er sykkelig sjalu. Carmen må flykte, men Don José følger etter henne. Det hele ender ikke godt. Spille av sluttscenen: <https://www.youtube.com/watch?v=t8kT9bS1R78> (Don José tar livet av henne)
- Prøv å lytt etter hvilke instrumenter du hører.
- Legg merke til de ulike stemmene du hører.
- Hvordan vil du beskrive musikken til de forskjellige karakterene i stykket? (Don José Carmen, Escamillo osv.)
- Er det noe med musikken som får deg til å tenke på andre land? Hvilke? Hvorfor?
- Bizet har sin musikk prøvd å fremkalle en spansk atmosfære. Synes du han lyktes?

Opera

Hva er det med lyden av opera som gjør at så mange er forutinntatt negativ til lydbildet? Hvorfor er det så mange ungdommer som har bestemt seg for at de ikke liker opera?

Hva er opera?

- De fleste elever (og mange voksne) synes å tro at opera er en måte å synge på. Dette er ikke riktig. Måten å synge på med stor åpning, (stort gap) høyt ganeseil og mye vibrato kalles «klassisk sangteknikk.» Opera er et skuespill med sang. Det er en egen sjanger innenfor den klassiske sangtradisjonen.
- Stemmetype: Siden tidlig 1800- tallet her vi delt sangstemmen inn i seks hovedtyper. Tre mannsstemmer og tre damestemmer, delt inn etter stemmeomfang. De deles inn fra lys til mørk stemme.
  - Sopran er den lyseste stemmen, og er i hovedsak en kvinnestemme, men også guttestemme.
  - Mezzosopran er en damestemme som ligger mellom sopran og alt- stemmen.
  - Alt er den dypeste damestemmen.
  - Tenor er den høyeste naturlige typen mannsstemme.
  - Baryton er mannsstemmen som ligger mellom tenor og bass.
  - Bass er den laveste mannsstemmen.
- Opera oppstod fordi det var et ønske om å etterligne antikkens teater, der man trodde det var mye musikk og sang.
- Opera er et skuespill med orkester, ofte blir all tekst sunget. Det er like mye sang som skuespill. Noen ganger er det også dans med.
- Operaer kan deles i tre: Opera seria (alvorlig opera), opera buffa (musikalsk komedie) og operette (mini-opera, er ofte et mindre alvorlig tema, slik som en komisk eller parodisk kjærlighetshistorie. Operetten oppstod som et pause-innslag i en lengre og mer alvorlig opera)
- Arier: I opera er musikken det viktigste. Ofte kommer det først et resitativ, eller en muntlig tekst der man egentlig får handlingen, og så kommer arien der den viktigste følelsen blir understreket. Her får sangeren vist akkurat hvor god hun eller han er.
- Opera består av musikk og libretto (teksten som synges). I Carmen er komponisten Georges Bizet. Libretto av Henri Meilhac og Ludovic Halévy. Novellen operaen bygger på heter Carmen og er skrevet av franske Prosper Mérimée, utgitt i 1845.

- Carmen er en av verdens mest spilte operaer. Operaen varer tre timer og 15 minutter og ble oppført første gang på Opéra-Comique i Paris 3. mars 1875, i Oslo i 1880.

Andre forslag:

- Er det noe med handlingen som kan relateres til vår tid, og våre utfordringer rundt kvinners frihet og kvinners rett til å bestemme over egen kropp og seksualitet?

Bruk Carmen som utgangspunkt for å diskutere kjønnsroller. Læreplan i samfunnsfag har kompetansemål:

- Gje døme på korleis oppfatningar om forholdet mellom kjærleik og seksualitet kan variere i og mellom kulturar.
- Analysere kjønnsroller i skildringar av seksualitet og forklare skilnaden på ønskt seksuell kontakt og seksuelle overgrep

Tips: Serien F-ordet på NRK tar opp dette temaet på en bra måte i episode 2:
<https://tv.nrk.no/serie/f-ordet/sesong/1/episode/2/avspiller>